

MONOGRAFIE:

STAKE R. E. (2006) *Multiple Case Study Analysis*. New York: The Guilford Press. ISBN: 9781593852481.

Recenzent:

Bc. Jana Menšíková, INESAN, s.r.o., Heřmanova 22, 170 00 Praha 7

Úvodem

Případové studie se v rámci evaluací používají velmi často. Proto je každá publikace, která se tomuto metodologickému přístupu věnuje, velmi vítána. V případě recenzované publikace jde navíc o dílo jednoho z prominentních evaluátorů světového formátu. Na rozdíl od mnohých jiných publikací se však nejedná o souhrn obecných pouček, nýbrž o ukázkou konkrétního způsobu provedení evaluace metodou vícečetné případové studie s důrazem na možnosti a způsoby vyhodnocení získávaných informací. Současně však publikace nepostrádá potřebný nadhled a zobecnění, které dává ostatním evaluátorům možnost R. Stakea následovat a využívat techniky vícečetné případové studie v rámci vlastních šetření, kde je účelné hledat podobnosti a rozdíly v rámci několika samostatných dopodrobna sledovaných případů.

Struktura a kapitoly knihy

Knihu lze rozdělit na dva základní celky. V prvním z nich autor čtenáře v pěti kapitolách seznamuje s technikou případových studií jako samostatnou metodou sběru dat a specifikuje dvě varianty. První je jednoduchá případová studie zaměřená na studium jediného případu, zatímco druhá varianta obrací pozornost k vícečetným případovým studiím, jež představují jádro celé publikace. Součástí tohoto prvního celku je rovněž popis tzv. cross-case analýzy, na který navazuje představení metod a technik pro simultánní vyhodnocení několika případových studií a pro porovnávání jejich hlavních charakteristik (jak to ostatně naznačuje i název samotné knihy). V této první části publikace autor rovněž představuje Step by Step Multicase Study Project, jež je vzorem pro vysvětlení a aplikaci metody vícečetné případové studie v praxi. Druhá část knihy v detailu

představuje tři případové studie realizované v rámci uvedeného projektu Step by Step Multicase Study a na těchto konkrétních příkladech ukazuje možnosti a způsoby provedení analýzy vícečetných případových studií.

V první kapitole věnuje autor svou pozornost definování „případu“ a na několika příkladech ukazuje, jak ho správně definovat a vyhnout se přitom obvyklé chybě, kdy je objekt zkoumání nezaměřován za činnost (kdy je např. manager zaměřen za řídicí činnost organizace). Případové studie se zpravidla zaměřují na zkoumání funkčnosti či závislosti určitých aktivit, to však samo o sobě nelze definovat jako případ. Aby bylo možné studovat jednotlivé případy a jejich fungování či aktivity, je nutné nejprve pochopit samotný případ. Každý případ má vnitřní část a vnější část, která utváří jeho kontext a pozadí. Zajímavým prvkem této kapitoly (a vlastně celé publikace) je autorem navržená metafora předmětu vícečetných případových studií, kterou Stake chápe jako kvintánu. Na rozdíl od jiných přístupů k provádění případových studií, které považují za předmět studie daný případ, Stake v případě vícečetných případových studií označuje za cíl zkoumání objekt či aktivitu. Princip kvintány pak demonstruje na Step by Step programu zaměřenému na pomoc malým dětem a vrací se k němu v celé knize. Ústředním prvkem vícečetné případové studie je analýza jednotlivých případů, jejíž závěry jsou potřebné pro pochopení celku. Pro jeho dosažení je třeba stanovit základní výzkumnou otázku a rovněž musí být zkoumán kontext daného případu (politický, kulturní, ekonomický, sociální atd.). Výsledky zkoumání jsou pak prezentovány v závěrečné zprávě, která je klíčovým prvkem celé vícečetné případové studie.

Druhá kapitola popisuje vícečetnou případovou studii, kterou provedl autor spolu s několika kolegyněmi, zaměřenou na program určený pro pracovníky organizace Veteran Benefits Administration. Výukový program (ztotožněný s kvintánou) měl za cíl naučit jeho účastníky psát dopisy veteránům. Autor na úvod uvádí důležitý prvek realizace vícečetné případové studie, a to personální zajištění. Upozorňuje, že může být obtížné sestavit tým, který by zahrnoval jak jednotlivce se zkušenostmi v oblasti výzkumných metod, tak také členy s odbornými znalostmi týkajícími se zkoumaného případu. Kapitola vhodně doplňuje přehledné schéma, které popisuje rozdělení úkolů mezi autora a jeho tým. Autor zde rovněž zmiňuje volbu vhodného počtu jednotlivých případů, ze kterých se vícečetná případová studie skládá, a jejich vztah ke koneč-

nému výsledku. Ne vždy znamená, že „méně je více“, i když naopak velký počet případů může konečný výsledek studie rozmělnit. Důležitou součástí vícečetných případových studií jsou kritéria, podle kterých je vhodné jednotlivé případy vybírat (např. dostupnost, velikost, struktura...).

Třetí kapitola je věnována analytickému nástroji – cross-case analýze, která se používá zejména pro porovnání podobností či odlišností jednotlivých případů. Závěry jednotlivých zpráv z cross-case analýzy mohou evaluátorovi poskytnout možnost jejich aplikování na stanovené výzkumné otázky a porozumění celému případu. Tato kapitola popisuje mnoho různých typů formulářů vhodných pro práci s cross-case analýzou, a umožňuje tak čtenáři dostatečný přehled o jednotlivých typech zpracování cross-case analýzy.

Ve čtvrté kapitole se autor věnuje přípravě a zpracování závěrečné zprávy z vícečetné případové studie. Závěrečná zpráva je klíčovým výsledkem prováděné studie, který by měl poskytnout ucelený a komplexní přehled zkoumané problematiky včetně závěrů vyplývajících z průběhu realizace. Součástí by rovněž měly být doporučení pro další kroky v rámci daného projektu/programu. Autor zde předkládá čtenáři návod, jak nejlépe zprávu zpracovat, a co je důležité, na co si dát při její přípravě pozor (zde autor upozorňuje zejména na podstatu realizace vícečetné případové studie, kterou není prostá komparace, nýbrž nalezení podobností a odlišností mezi charakteristikami podobných případů).

Pátá kapitola popisuje projekt Step by Step, který se skládal z případových studií realizovaných ve třech různých zemích. Je zde stručně popsán základní design projektu, základní zkoumaná témata a zkušenosti výzkumníků a mentorů participujících na projektu jednotlivých zemí.

Každá z následujících kapitol 6 až 8 popisuje jednu případovou studii, jejichž výběr nebyl nikterak náhodný, ale byly autorem vybrány s určitým cílem¹. Jedná se o případovou studii z Ukrajiny, která se zaměřila na postižené žáky vybrané základní školy. Druhá případová studie, která je ze Slovenska, se zaměřovala na vzdělávání Romských dětí z chudých

¹ Jedná se o studie, u kterých byl autor (Robert E. Stake) výzkumným poradcem, a které mají tři odlišné a zajímavé příběhy.

čtvrtí. Třetí z případových studií je z Rumunska a jejím předmětem bylo učebně-vzdělávací centrum ve vybrané mateřské školce.

Závěrečná devátá kapitola představuje ukázkou provedení cross-case analýzy na třech popsanych případech z předchozích kapitol 6–8. Nejedná se však o plnohodnotnou cross-case analýzu, nicméně jde o zdařilý a využitelný popis v praxi. Jelikož sám autor participoval na projektech jako výzkumný poradce a analytik, popisuje v této části postup, který v rámci daného projektu použil od počáteční konzultace s projektovým týmem, přes přípravu pracovních listů až po finalizaci závěrečné zprávy. Rovněž zde uvádí ukázky jednotlivých dokumentů, které byly při cross-case analýze použity, což dodává této knize na její využitelnosti v praxi.

Závěrem

Recenzovaná kniha je ukázkou toho, jak lze pro některé jevy využít metody vícečetné případové studie. Autor uvádí konkrétní techniky analýzy údajů pocházejících z vícečetných případových studií a způsoby jejich aplikace v praxi. Kniha nabízí také pohled na vedení a analýzu případových studií jako na badatelský proces. Silnou stránkou této knihy je jednoznačně podrobný popis vybraných případových studií, které mohou být inspirací či praktickým vodítkem pro evaluátory i výzkumné pracovníky. Kniha poskytuje návrhy a doporučení, jak vícečetnou případovou studii provést v různých odborných disciplínách. Přínosný je rovněž popis cross-case analýzy a její praktická ukázka, kterou lze ve srovnatelném detailu v literatuře najít jen zřídka. Kniha je doplněna řadou schémat, přehlednými tabulkami a pracovními listy, které jsou vhodně zakomponovány do textu. Dlouholeté zkušenosti autora a jeho hluboký vhled do této problematiky je z knihy jasně patrný; kniha je navíc uživatelsky příjemná a čtivá.

O autorovi

Robert E. Stake, PhD, je specialista na evaluace vzdělávacích programů a případové studie. Je znám jako dlouholetý ředitel Center for Instructional Research and Curriculum Evaluation na Illinoiské Universitě. Dále je autorem několika často citovaných publikací: *Quieting Reform: Social Science and Social Action in an Urban Youth Program* (1986) a dalších tří knih o výzkumných metodách: *Evaluating the Arts in Education: A Responsive Approach* (1975), *The Art of Case Study Research* (1995) a *Standard-Based and Responsive Evaluation* (2003).